

Nr 169.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag för budgetåret 1951/52 till privatläroverk m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(2:a avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln dels under punkten 187 föreslagit riksdagen att till Privatläroverk: Bidrag till Höglandsskolan i Stockholm för budgetåret 1951/52 anvisa ett anslag av 60 000 kronor, dels ock under punkterna 186, 195, 259 och 385 föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1951/52 beräkna vissa anslag till olika statsunderstödda enskilda och kommunala läroanstalter m. m.

Sedermera har Kungl. Maj:t i propositionen nr 147, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 9 mars 1951, framlagt de närmare förslag i sistnämnda hänseende, vilka framgå av den följande redogörelsen, ävensom förslag till nya grunder för statsbidrag till ifrågavarande läroanstalter och till upplåtelse av tomt till nybyggnad för skolköksseminariet i Umeå.

1:o) **Privatläroverk: Bidrag till vissa privatläroverk.** Kungl. Maj:t har i propositionen nr 147 (punkten 1, s. 3—5) föreslagit riksdagen att dels godkänna av föredraganden förordade ändrade grunder för statsbidrag till vissa privatläroverk, att gälla från och med den 1 juli 1951, dels ock till Privatläroverk: Bidrag till vissa privatläroverk för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 3 700 000 kronor.

Med bifall till Kungl. Maj:ts i propositionen 1950: 232 framlagda förslag godkände 1950 års riksdag grunderna för en lönereglering för de statsunderstödda privatläroverken, avsedd att träda i tillämpning den 1 juli 1951.

I propositionen gavs även en redogörelse för statsbidragsfrågan (s. 4—7 och 20—24), till vilken redogörelse torde få hänvisas. Såsom av propositionen framgår förelades emellertid riksdagen icke något förslag rörande de statsbidragsgrunder, som borde gälla i anslutning till den nya löneregleringen. Med hänsyn till remissinstansernas kritik av de förslag härutinnan, som framlagts av 1944 års lönekommitté för privatläroverken, ansågs nämligen statsbidragsfrågan vara i behov av ytterligare överväganden. Föredragande statsrådet förutsatte emellertid, att den totala kostnadsökning,

som för privatläroverken föranleddes av löneregleringen, i princip skulle bäras av statsverket.

Föredraganden har nu anfört i huvudsak följande.

Ett genomförande av den lönereglering för privatläroverkens lärare, varom förslag förelägges riksdagen i annat sammanhang, nödvändiggör såväl en ökning av statens bidrag till privatläroverken som en omläggning av nuvarande grunder för bidragens utgående.

Jag delar kommitténs principiella uppfattning, att i samband med lönereglering för privatläroverkens lärare de nuvarande mångskiftande formerna för understöd åt dessa läroverk och deras lärare böra avvecklas och ersättas med en enda form för statsbidrag, nämligen bidrag till bestridande av avlöningskostnaderna.

Enligt kommitténs förslag skulle årligen för varje skola bestämmas ett särskilt statsbidragsbelopp, som skulle utgöra skillnaden mellan skolans kostnader för lärarlöner och det s. k. icke-statliga bidraget. Sistnämnda bidrag skulle i princip utgå med samma belopp som i sådant hänseende utgick för budgetåret 1948/49, d. v. s. året närmast före det då kommittén tänkt sig att löneregleringen skulle träda i kraft. Summan av statsbidragen till samtliga skolor skulle dock enligt kommitténs förslag få utgöra högst 78 procent av de sammanlagda avlöningskostnaderna vid samma skolor.

Även om med hänsyn till de mångskiftande förhållandena vid privatläroverken skäl kunna åberopas för det av kommittén föreslagna statsbidragssystemet, torde det ur praktisk synpunkt vara mindre väl avvägt. Samtliga hörda myndigheter ha också rest invändningar mot detsamma. I remissvaren ha olika förslag till en lösning av denna svåra fråga framförts. För egen del vill jag förorda, att statsbidragssystemet ordnas så, att till varje skola utan behovsprövning utgår statsbidrag med 60 procent av kostnaderna för lärarpersonalens avlöning enligt vederbörliga avlöningsbestämmelser, med möjlighet för den eller de skolor, för vilka ett statsbidrag av 60 procent prövas vara otillräckligt, att efter framställning till Kungl. Maj:t erhålla ytterligare bidrag. Dock må statsbidragen till samtliga av detta system omfattade privatläroverk tillhoppa icke överstiga 75 procent av samtliga skolornas sammanlagda lärarlönekostnader. Jag utgår från att kommuner, stiftelser och andra, som hittills lämnat vissa bidrag till privatläroverkens verksamhet, skola fortsätta härmed jämväl efter den höjning av statens bidragsmedel, som den av mig nu förordade statsbidragsregleringen innebär.

Då det synes skäligt, att privatläroverken erhålla understöd även till bestridande av huvudmansavgifter för lärarnas pensionering, föreslår jag, att de fortlöpande avgifterna inräknas i de lärarlönekostnader, å vilka statsbidrag skall utgå.

I överensstämmelse med vad som regelmässigt gäller i fråga om statsbidrag till lönekostnader på skolväsendets område torde under löpande redovisningsår förskott på statsbidraget böra utgå, förslagsvis med högst 90 procent av det sammanlagda statsbidraget för föregående redovisningsår.

Statens bidrag till lönekostnader och huvudmansavgifter enligt av mig nu förordade grunder torde vid ett rörligt tillägg av 12 procent kunna uppskattas till i runt tal 3 700 000 kronor, vilket skulle innebära en utgiftsökning för statsverket med omkring 800 000 kronor. Förstnämnda belopp torde böra anvisas såsom ett särskilt förslagsanslag under rubriken Privatläroverk: Bidrag till vissa privatläroverk. Till bestridande av de merkost-

nader, som uppkomma genom det rörliga tilläggets höjning till 32 (33) procent, ha medel anvisats under tolfte huvudtiteln.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att efter förslag av skolöverstyrelsen meddela erforderliga villkor och bestämmelser rörande statsbidragen.

Utskottet har ansett sig kunna tillstyrka godkännande av de förordade ändrade grunderna för statsbidrag till vissa privatläroverk. Det synes utskottet önskvärt, att den ökning av statens bidragsmedel till ifrågavarande läroanstalter, som de nya grunderna innebära, skall möjliggöra någon minskning av de vid flera skolor ganska dryga elevavgifterna. En förutsättning härför torde emellertid vara, att kommuner, stiftelser och andra, som hittills lämnat vissa bidrag till privatläroverkens verksamhet, fortsätta härmed jämväl efter genomförandet av den nu förordade statsbidragsregleringen. Utskottet anser sig därför liksom föredraganden kunna utgå ifrån att dylika bidrag även i fortsättningen komma att lämnas.

Vad föredraganden förordat rörande förskott å statsbidrag har icke föranlett erinran från utskottets sida, liksom icke heller de gjorda anslagsberäkningarna. Förevarande anslag torde således i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag böra för nästa budgetår uppföras med 3 700 000 kronor.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må

a) godkänna av föredraganden i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 9 mars 1951 förordade ändrade grunder för statsbidrag till vissa privatläroverk, att gälla från och med den 1 juli 1951;

b) till *Privatläroverk: Bidrag till vissa privatläroverk* för budgetåret 1951/52 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 3 700 000 kronor.

2:o) **Privatläroverk: Bidrag till Höglandsskolan i Stockholm.** Kungl. Maj:t har i propositionen nr 1 under åttonde huvudtiteln (punkten 187, s. 259 och 260) föreslagit riksdagen att till *Privatläroverk: Bidrag till Höglandsskolan i Stockholm* för budgetåret 1951/52 anvisa ett anslag av 60 000 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *Håstad m. fl.* väckt motion (II: 157), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att statsbidrag skall utgå till Stiftelsen Höglandsskolan från och med den 1 juli 1951 ur det under åttonde huvudtitels punkt 186 upptagna Bidrag till vissa privatläroverk, förslagsanslag, och att i samband därmed det under samma huvudtitels punkt 187 upptagna Bidrag till Höglandsskolan i Stockholm överföres till detta förslagsanslag.

Förevarande anslag är för innevarande budgetår uppfört med 50 000 kronor. *Stiftelsen Höglandsskolan* har begärt höjning av anslaget till 86 000 kronor,

medan skolöverstyrelsen tillstyrkt ett anslag av 60 000 kronor. Överstyrelsen framhåller, att skolan, som läsåret 1949/50 hade 200 elever i elementarklasserna, ofrånkomligen fyllde en lokal uppgift, varjämte den hade ett visst värde som försöksskola. Det nuvarande statsbidraget — motsvarande 250 kronor per elev — måste anses blygsamt. Skolan syntes svårligen kunna upprätthålla en tillfredsställande pedagogisk standard, med mindre den erhöle ökade anslag av allmänna medel för att möjliggöra en höjning av lärarlönerna. Med en höjning av statsbidraget till 60 000 kronor skulle statens utgift per elev bli 300 kronor vid oförändrat elevantal. Till jämförelse kunde nämnas, att statens utgift per elev utgjorde budgetåret 1948/49 vid folkskolor 510 kronor och vid kommunala flickskolor 579 kronor.

Departementschefen har på av skolöverstyrelsen anförda skäl förordat en höjning av anslaget till 60 000 kronor.

Utskottet. Att Höglandsskolan hittills intagit en annan ställning i statsbidragshänseende än andra privatläroverk har haft sin grund däri, att skolan önskat en friare ställning för att kunna driva försöksverksamhet; för skolan ha därför icke såsom statsbidragsvillkor uppställts så detaljerade och i olika avseenden bindande föreskrifter som för de privatläroverk, vilka åtnjutit statsunderstöd från vederbörande förslagsanslag. Såsom i motionen II: 157 framhållits, har emellertid den särställning i organisatoriskt och metodiskt avseende, som skolan intagit, avsevärt minskat i betydelse genom 1950 års riksdags beslut om en allmän försöksverksamhet i samband med skolreformen. Enligt utskottets mening tala därför starka skäl för att frågan om inordnande av skolans lärare under löneregleringen för privatläroverken med det snaraste upptages till omprövning. Det må framhållas, att skolan för sin del synes vara villig att underkasta sig de strängare bestämmelser, som kunna bli en följd av ett dylikt inordnande. Utskottet är icke berett att nu fatta beslut i enlighet med motionärernas förslag men förutsätter, att erforderlig utredning i frågan verkställes inom skolöverstyrelsen med sikte på att förslag skall kunna föreläggas nästa års riksdag. För nästa budgetår bör statsbidraget till Höglandsskolan anvisas på samma sätt som hittills. Utskottet finner den av Kungl. Maj:t föreslagna höjningen av anslaget från 50 000 kronor till 60 000 kronor väl motiverad och tillstyrker därför att anslaget uppföres med sistnämnda belopp. Enligt vad utskottet inhämtat kommer emellertid det sålunda förhöjda bidraget att täcka endast omkring en tredjedel av de för nästa budgetår beräknade lönekostnaderna vid skolan. Utskottet utgår därför ifrån att Kungl. Maj:t skall med stöd av riksdagens i samband med beslutet om höjning av det rörliga tillägget givna bemyndiganden kunna medgiva visst överskridande av anslaget.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II:157, till *Privatläroverk: Bidrag till Högländsskolan i Stockholm* för budgetåret 1951/52 under åttonde huvudtiteln anvisa ett anslag av 60 000 kronor.

3:o) **Bidrag till fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala.** Kungl. Maj:t har i propositionen nr 147 (punkten 2, s. 5—12) föreslagit riksdagen att dels godkänna av föredraganden förordade grunder för statsbidrag till fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala, att gälla från och med den 1 juli 1951, dels ock till Bidrag till fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 315 000 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Osvald m. fl.* (I:442) och den andra inom andra kammaren av herr *Mosesson m. fl.* (II:534), i vilka hemställts, såvitt här är i fråga, att riksdagen måtte besluta, att fackskolan beviljas 37 000 kronor i driftanslag för budgetåret 1951/52.

Beträffande motiveringen för ifrågakvarande yrkande hänvisas till motionen II:534.

Lärlönekommittén har i sitt betänkande lämnat en redogörelse för fackskolans ekonomiska ställning med hänsyn till förhållandena under budgetåret 1948/49. Av redogörelsen må anföras följande.

Fackskolan äges av Sällskapet Uppsala enskilda läroverk. Sällskapet är en stiftelse, vars tillgångar enligt av Kungl. Maj:t fastställt reglemente skola förvaltas som offentlig egendom och ej få användas för medlemmarnas enskilda fördel.

Utom statsbidrag å 222 905 kronor åtnjöt fackskolan under budgetåret 1948/49 anslag från Uppsala stad till tillfällig löneförbättring med 5 450 kronor och till verksamheten med 15 000 kronor, varav 3 000 kronor till daghemmet, samt från landstinget med 5 000 kronor, sammanlagt 25 450 kronor.

Elevavgifterna uppgingo under budgetåret 1948/49 till 102 607 kronor, varav 1 265 kronor utgjorde inskrivningsavgifter.

Övriga inkomster uppgingo under nämnda budgetår till 50 503 kronor, i vilket belopp ingingo bl. a. nettoinkomsterna för elevernas avgifter för måltiderna, försäljning av bakverk och matvaror samt ersättningar från vissa skolor för undervisning, meddelad av fackskolans lärarinnor (tillika övningsundervisning för seminarieeleverna).

De sammanlagda inkomsterna under budgetåret 1948/49 utgjorde alltså (222 905 + 25 450 + 102 607 + 50 503 =) 401 465 kronor.

Utgifterna för lärlöner utgjorde 264 872 kronor. Ifrågakvarande budgetår slutade med en förlust av 16 285 kronor. I detta sammanhang må framhållas, att fackskolans rörelse under de senaste tio budgetåren utvisar en förlust av i genomsnitt 15 765 kronor.

Fackskolan saknar enligt kommitténs åsikt medel att själv bidra till genomförandet av den föreslagna löneregleringen. Av principiella skäl synes skolan dock i likhet med övriga statsunderstödda utbildningsanstalter av sina inkomster från andra håll böra bidra med viss del av de sammanlagda läraravlöningskostnaderna. Då skolan också vore i behov av driftanslag syntes dess bidrag till avlöningskostnaderna böra begränsas till 10 procent av dessa. Kommittén föreslår därför, att statens understöd till lärarlöner bestämmes till 90 procent. Kommittén erinrar, att 1941 års lärarlönesakkunniga i betänkandet SOU 1949: 50 föreslagit denna statsbidragsprocent till lärarlöner vid folkhögskolor och lantbruksundervisningsanstalter samt dessutom förordat statsbidrag till driftkostnader vid de sistnämnda undervisningsanstalterna. Det borde ankomma på skolöverstyrelsen att för varje budgetår fastställa storleken av det avlöningsbelopp, å vilket statsbidrag borde beräknas.

Kommittén finner det ofrånkomligt, att staten lämnar fackskolan ett särskilt driftanslag. I motsatt fall skulle den ekonomiska ställningen bli direkt försämrad i och med genomförandet av löneregleringen, därest statsbidraget till lönerna begränsades till 90 procent. Anslaget borde vara av sådan storleksordning, att det möjliggjorde för fackskolans styrelse att med iakttagande av alla krav på en rationell skötsel driva verksamheten utan fortsatt förlust. Det syntes icke lämpligt med ett år från år varierande anslag, då en sådan anordning skulle försvåra uppgörandet av hållbara ekonomiska beräkningar. Kommittén föreslår därför, att driftanslaget beviljas för en period av 5 år. Vid slutet av denna period borde genom skolöverstyrelsens försorg företagas en ingående prövning av detsamma fortsatta behövlighet och storlek.

Statskontoret har icke funnit anledning till erinran mot kommitténs förslag till fördelning av avlöningskostnaderna mellan staten och fackskolan. En tillämpning av förslaget i oförändrat skick skulle leda till en ökning av statens kostnader med i runt tal 100 000 kronor för år, vilket belopp med 6 000 kronor skulle överstiga ökningen av lönekostnaden för lärarpersonalen. Fackskolans ekonomiska ställning skulle således förbättras vid ett genomförande av kommitténs förslag. Under erinran härom och då statskontoret hölle före, att understöd från staden och eventuellt även landstinget borde kunna påräknas i något större utsträckning än hittills — i varje fall från stadens sida beträffande daghemmet — har statskontoret avstyrkt, att särskilt driftanslag ställes till fackskolans förfogande. Statskontoret har heller icke ansett sig kunna tillstyrka särskilt statsbidrag för de huvudmansavgifter, som kunde erfordras för befattningshavarnas pension i statens pensionsanstalt. Statskontoret har slutligen avstyrkt av skolöverstyrelsen ifrågasatt anvisning av medel utöver kommitténs förslag.

Föredraganden har för egen del anfört i huvudsak följande.

Ett genomförande av den lönereglering för fackskolans lärare, varom förslag förelägges riksdagen i annat sammanhang, nödvändiggör såväl en ökning av statens bidrag till fackskolan som en omläggning av nuvarande grunder för bidragets utgående.

Kommittén har med ledning av en av fackskolans styrelse uppgjord normalstat för fackskolan — i vilken de totala utgifterna upptagits till omkring 494 000 — beräknat fackskolans sammanlagda årliga utgifter för lärarlöner till 358 836 kronor. Härav skola enligt kommitténs förslag 90 procent eller 323 000 kronor bestridas med statsmedel. Likväl skulle enligt normalstaten uppstå en brist på ungefär 40 000 kronor. Denna brist föreslår kommittén skall täckas genom ett särskilt statsbidrag till skolans driftkostnader.

Mot av kommittén föreslagna statsbidragsgrunder, i vad de avse bidrag till lärarlöner, har jag ingen erinran. Jag förordar alltså, att statens bidrag till kostnaderna för lärarpersonalens avlöning enligt vederbörliga avlöningsbestämmelser utgår med 90 procent. Det synes mig emellertid skäligt, att fackskolan erhåller understöd även till bestridande av de fortlöpande huvudmansavgifterna för lärarnas pensionering. Jag föreslår därför, att dessa avgifter må inräknas i de kostnader, å vilka statsbidrag med 90 procent skall utgå. Däremot är jag icke beredd att nu tillstyrka förslaget om ett särskilt driftanslag till fackskolan.

Det torde böra ankomma på skolöverstyrelsen att för varje budgetår fastställa storleken av det belopp, å vilket statsbidrag må utgå. Vad kommittén anfört om tillhandahållande av förskott å statsbidrag och rekvisition av sådant ger mig icke anledning till erinran.

Med hänsyn till den omläggning av statsbidragssystemet, som jag nu förordat, torde anslaget till bidrag till fackskolan böra uppföras såsom förslagsanslag. Anslagsbehovet för nästa budgetår uppskattar jag vid ett rörligt tillägg av 12 procent till 315 000 kronor, med vilket belopp anslaget bör uppföras. Till bestridande av de merkostnader, som uppkomma genom det rörliga tilläggets höjning till 32 (33) procent, ha medel anvisats under tolfte huvudtiteln.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att efter förslag av skolöverstyrelsen meddela erforderliga villkor och bestämmelser rörande statsbidrag till fackskolan.

Utskottet tillstyrker att statens bidrag till kostnaderna för lärarpersonalens vid fackskolan avlöning enligt vederbörliga avlöningsbestämmelser skall utgå med 90 procent. Beträffande lönekommitténs förslag om ett särskilt statsbidrag till skolans driftkostnader, varom även yrkande framställt i motionerna I: 442 och II: 534, har utskottet ansett sig böra intaga samma ståndpunkt som föredraganden. Utskottet avstyrker därför bifall till motionerna, såvitt nu är i fråga. Utskottet har vid sina överväganden av detta ärende icke kunnat undgå att liksom statskontoret finna, att understöd till skolans verksamhet från Uppsala stad och landstinget skäligen borde kunna påräknas i något större utsträckning än hittills.

Då utskottet icke heller i övrigt funnit anledning till erinran mot vad föredraganden i detta sammanhang förordat och anfört, tillstyrker utskottet, att anslaget för nästa budgetår uppföres med 315 000 kronor.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 442 och II: 534, såvitt här är i fråga,

a) godkänna av föredraganden i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 9 mars 1951 förordade grunder för statsbidrag till fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala, att gälla från och med den 1 juli 1951;

b) till *Bidrag till fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala* för budgetåret 1951/52 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 315 000 kronor.

4:o) **Understöd till vissa handarbets- och skolköksseminarier.** Kungl. Maj:t har i propositionen nr 147 (punkten 3, s. 12—17) föreslagit riksdagen att dels godkänna av föredraganden förordade grunder för statsbidrag till vissa handarbets- och skolköksseminarier, att gälla från och med den 1 juli 1951, dels ock till Understöd till vissa handarbets- och skolköksseminarier för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 155 000 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lars Andersson m. fl.* (I: 434) och den andra inom andra kammaren av herr *Skoglund i Umeå m. fl.* (II: 577), i vilka hemställts, att riksdagen ville besluta, att det i proposition nr 147 föreslagna procentuella statsbidraget till avlöning av lärare vid handarbets- och skolköksseminarier skall avse jämväl förberedande lärarinnekurs vid skolköksseminariet i Umeå.

Beträffande motiveringen för ifrågavarande yrkande hänvisas till motionen II: 577.

För närvarande utgå statsunderstöd från olika anslag dels till Maria Nordenfelts högre handarbetsseminarium i Göteborg samt föreningen Handarbetets vänner och Andrea Eneroths högre handarbetsseminarium i Stockholm, dels ock till Göteborgs skolköksseminarium och skolköksseminariet i Umeå.

Skolöverstyrelsen har föreslagit, att den i annat sammanhang förordade provisoriska löneregleringen genomföres från och med nästa budgetår. Den för handarbetsseminarierna erforderliga statsbidragsanvisningen har överstyrelsen beräknat till 105 000 kronor. Överstyrelsen har därvid uppskattat lönekostnaderna till följande belopp:

Maria Nordenfelts seminarium	53 700
Handarbetets vänners avdelning	13 500
Andrea Eneroths avdelning	55 800
	Summa kronor 123 000

I lönekostnaderna har överstyrelsen inräknat vissa förbättringar, som ej direkt följa av den föreslagna provisoriska löneregleringen: tilläggsarvode till seminariernas föreståndarinnor, ökad undervisning i teoretiska ämnen m. m. och arvoden till handledare av övningsundervisning. Till förenkling av statsbidragsuträkningen har överstyrelsen föreslagit, att statsbidraget bestämmas till 85 procent av lönekostnaderna ($\frac{85 \cdot 123\,000}{100} = 104\,550$).

Då de sammanlagda statsbidragen till handarbetsseminarierna för innevarande budgetår av överstyrelsen beräknats till omkring 61 000 kronor, skulle alltså den verkliga anslagsökningen utgöra (105 000—61 000 =) 44 000 kronor.

Den för skolköksseminarierna erforderliga statsbidragsanvisningen har överstyrelsen beräknat till 58 000 kronor. Överstyrelsen har därvid uppskattat lönekostnaderna till följande belopp:

Göteborgs skolköksseminarium	35 000
Skolköksseminariet i Umeå	33 800
	Summa kronor 68 800

I lönekostnaderna har överstyrelsen liksom beträffande handarbetsseminarierna inräknat vissa förbättringar, som ej direkt följa av den föreslagna provisoriska löneregleringen, samt dessutom medel för anordnande av en förberedande lärarinnekurs. Statsbidragsprocenten har beräknats till 85. Då de sammanlagda statsbidragen till skolköksseminarierna för innevarande budgetår av överstyrelsen beräknas till omkring 23 000 kronor, skulle alltså den verkliga anslagsökningen utgöra (58 000 — 23 000 =) 35 000 kronor.

Föredraganden har för egen del anfört i huvudsak följande.

Vid genomförande av den provisoriska löneförbättring för de enskilda handarbets- och skolköksseminarierna, varom förslag förelägges riksdagen i annat sammanhang, torde samtidigt en omläggning av nuvarande statsbidragsgrunder böra ske.

Jag delar i princip skolöverstyrelsens uppfattning att statsbidraget till ifrågakvarande seminarier bör utgå med viss procent av avlöningskostnaderna. I övrigt anser jag, att statsbidragssystemet bör uppläggas på samma sätt som vid privatläroverken. Sålunda torde till varje seminarium utan behovsprövning böra utgå statsbidrag med 60 procent av kostnaderna för lärarpersonalens avlöning. Därest ett statsbidrag av denna storlek skulle för något eller några av seminarierna prövas icke vara tillräckligt, torde Kungl. Maj:t böra äga rätt att tilldela ifrågakvarande seminarium ytterligare statsbidrag, dock ej med högre belopp än att summan av statsbidragen till

alla seminarierna icke överstiger 75 procent av de sammanlagda lönekostnaderna vid seminarierna.

Då det synes skäligt, att även de enskilda handarbets- och skolköksseminarierna erhålla understöd till bestridande av huvudmansavgifter för lärarnas pensionering, torde även här de fortlöpande avgifterna böra inräknas i de kostnader, å vilka statsbidrag skall utgå.

Däremot anser jag mig icke böra tillstyrka av överstyrelsen utöver löne-regleringen ifrågasatta åtgärder.

Medelsbehovet för nästa budgetår vid ett rörligt tillägg av 12 procent torde böra beräknas till i avrundade tal 90 000 kronor vid handarbetsseminarierna och 65 000 kronor vid skolköksseminarierna. I överensstämmelse med lönekommitténs förslag förordar jag, att understöden i riksstaten sammanföras till ett gemensamt anslag, betecknat Understöd till vissa handarbets- och skolköksseminarier. Detta anslag, som bör ha karaktär av förslagsanslag, bör för nästa budgetår uppföras med (90 000 + 65 000 =) 155 000 kronor. Jag erinrar om att till bestridande av de merkostnader, som uppkomma genom det rörliga tilläggets höjning till 32 (33) procent, medel ha anvisats under tolfte huvudtiteln.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att efter förslag av skolöverstyrelsen meddela erforderliga villkor och bestämmelser rörande statsbidrag till här ifrågasvarande seminarier.

Utskottet har funnit starka skäl tala för bifall till det i motionerna I: 434 och II: 577 framställda yrkandet och har därför ansett sig böra förorda, att statsbidrag enligt av föredraganden förordade grunder skall kunna utgå jämväl till avlöning av lärare vid den förberedande lärarinnekursen vid skolköksseminariet i Umeå. Merkostnaderna härför torde kunna uppskattas till omkring 7 000 kronor. Med hänsyn till anslagsberäkningarnas approximativa natur och anslagets karaktär av förslagsanslag synes emellertid utskottets ställningstagande icke behöva föranleda någon uppräknig av anslaget för nästa budgetår. Då utskottet i övrigt icke funnit anledning till erinran eller särskilt uttalande i anledning av vad föredraganden i detta sammanhang anfört och föreslagit, torde alltså anslaget för nästa budgetår böra uppföras med 155 000 kronor.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 434 och II: 577,

a) godkänna av utskottet förordade grunder för statsbidrag till vissa handarbets- och skolköksseminarier, att gälla från och med den 1 juli 1951;

b) till *Understöd till vissa handarbets- och skolköksseminarier* för budgetåret 1951/52 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 155 000 kronor.

5:o) **Upplåtelse av tomt till nybyggnad för skolköksseminariet i Umeå m. m.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag i propositionen nr 147 (punkten 4, s. 17—19) hemställer utskottet,

att riksdagen må medgiva, att till Västerbottens läns landsting må för uppförande av nybyggnad för skolköksseminarium avgiftsfritt och med nyttjanderätt samt under villkor i övrigt, som av Kungl. Maj:t bestämmas, upplåtas av föredraganden i statsrådsprotokollet över ecklesiastik-ärenden för den 9 mars 1951 förordad område av folkskoleseminariets i Umeå tomt.

6:o) **Folkhögskolor: Understöd.** Kungl. Maj:t har i propositionen nr 147 (punkten 5, s. 19—27) föreslagit riksdagen att dels godkänna av föredraganden förordade ändrade grunder för statsunderstöd åt folkhögskolor, dels ock till Folkhögskolor: Understöd för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 4 500 000 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ivar Persson m. fl.* (I: 443) och den andra inom andra kammaren av herr *Nilsson i Svalöv m. fl.* (II: 592), i vilka hemställts, såvitt här är i fråga, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 147 måtte besluta att vid beräkningen av statsbidrag till kostnaderna för avlöningar och pensionsavgifter häri skola inräknas förekommande engångsavgifter till statens pensionsanstalt.

Beträffande motiveringen för ifrågavarande yrkande hänvisas till motionen II: 592.

Enligt nuvarande statsunderstödsbestämmelser rörande folkhögskolorna utgå bidragen dels i form av vissa grundanslag till kurserna, dels såsom lönetillägg av olika slag till lärarna. Det sammanlagda bidragets storlek är väsentligen beroende på kursernas antal och omfattning.

Enligt *lärarlönesakkunnigas* förslag skall statsunderstödet helt ställas i relation till löner och arvoden åt lärarna. Härigenom vinnes framför allt, att antalet bidragsformer nedbringas. Det föreslagna systemet nödvändiggör, att staten betingar sig viss bestämmanderätt i fråga om undervisningens omfattning och lärartjänsterna, såvitt avser den statsunderstödda delen av skolans verksamhet. Enligt sakkunnigförslaget skall statsbidraget till lärarlönekostnadernas bestridande utgöra 90 procent. De sakkunniga ha därmed avsett, att skolornas bidrag, 10 procent, skulle proportionellt motsvara deras nuvarande skyldighet att tillhandahålla lärare fri bostad eller ersättning härför, vilken skyldighet bortfaller vid löneregleringen. Relationen mellan nu utgående statsbidrag och skolornas bidrag till lärarlönekostnaderna skulle alltså i huvudsak bibehållas. I den mån den föreslagna grun-

den för beräkningen av statsbidragets storlek skulle komma att medföra någon förskjutning av nämnda relation skulle denna enligt vad de sakkunniga anfört i regel utfalla till skolornas förmån.

Enligt det föreslagna statsbidragssystemet skall skolöverstyrelsen regelmässigt i förväg bestämma omfattningen av den undervisning, för vilken bidrag må utgå. För vinterkurs skall överstyrelsen sålunda bestämma antalet veckor, antalet icke-ordinarie ämneslärartjänster med full tjänstgöring samt antalet timlärar- och övningslärartimmar. Härvid skall undervisnings-skyldigheten för ämneslärarpersonalen beräknas enligt vissa regler (för rektor till 14—22 veckotimmar och för lärare med full tjänstgöring till 26 veckotimmar, med vissa höjningar då övningsämne ingår). För sommarkurs, fortsättningskurs och folkbildningskurs skall överstyrelsen fastställa antalet timmar för icke-ordinarie lärare. Överstyrelsen skall i regel tillämpa vissa bestämmelser om minimiantal elever i kvinnlig och manlig avdelning, i första och andra årskurs samt i fortsättningskurs m. m. (till största delen motsvarande nu gällande bestämmelser), varjämte vid medgivande till anordnande av parallellavdelning vissa allmänna regler beträffande minimiantal elever böra iakttagas. I ringa omfattning skall studiecirkelverksamhet för skolans elever få ingå i det timtal, för vilket statsbidrag må utgå. Statsbidraget skall utbetalas av skolöverstyrelsen i efterskott för arbetsår (den 1 oktober—den 30 september). Under löpande arbetsår skall emellertid utbetalas förskott med 90 procent av det för arbetsåret beräknade statsbidraget.

Skolöverstyrelsen har med anledning av yrkanden från några folkhögskolor förordat, att statsbidrag får utgå även för tredje årskurs av vinterkurs, då särskilda skäl därtill föreligga. Överstyrelsen har vidare anfört, att de sakkunnigas förslag till statsbidragsgrunder ej mött några principiella invändningar i de infortrade utlåtandena. Beträffande vissa detaljer hade emellertid invändningar rests. Sålunda hade ett par folkhögskolor yrkat, att för varje heltidstjänst i läroämnena borde beräknas 24 undervisningstimmar i veckan under vinterkurs. Överstyrelsen förordade 25 timmar. Beträffande statsbidrag till parallellundervisning har överstyrelsen anfört följande.

I de infortrade utlåtandena har yrkats, att uppdelning i parallellavdelningar skulle kunna ske icke blott på grund av elevernas förkunskaper och antal utan även med hänsyn till deras studieintresse eller studieriktning. Vid tilldelning av parallellanslag tar överstyrelsen redan nu viss hänsyn härtill genom att medge sådant anslag i större utsträckning i vissa ämnen, såsom språk. Överstyrelsen förordar, att stadgande härom meddelas. Detta bör givetvis gälla samtliga vinter-, sommar- och fortsättningskurser vid folkhögskola.

Föredraganden har anslutit sig till de sakkunnigas förslag till statsbidragsgrunder och har i huvudsak icke funnit anledning till erinran mot de sak-

kunnigas övriga i detta sammanhang framställda förslag. Han har däremot icke ansett sig kunna tillstyrka skolöverstyrelsens framställning beträffande statsbidrag för tredje årskurs och för parallellavdelning, inrättad med hänsyn till elevernas studieintresse och studieriktning. Föredraganden har vidare anfört följande.

Vid bedömande av hur det ekonomiska ansvaret för folkhögskolornas lärarpersonal skall fördelas mellan staten och skolorna bör också tagas hänsyn till pensionskostnaderna. Skyldigheten att bidra till bekostandet av lärarnas pensionering är betungande för folkhögskolorna. Det synes skäligt, att folkhögskolorna erhålla statsunderstöd även för bestridande av de fortlöpande, huvudmannen åvilande avgifterna för pensionering av lärarpersonalen. Jag föreslår därför, att huvudmansavgifterna skola inräknas i de kostnader, å vilka statsbidrag med 90 procent skall utgå. Detta bör, såvitt avser ämneslärare, gälla endast beträffande ordinarie tjänster och av skolöverstyrelsen godtagna extra ordinarie tjänster. Ingår i övningslärartjänst såväl statsbidragsberättigade som icke statsbidragsberättigade timmar, bör statsbidrag utgå endast till den del av huvudmansavgiften, som svarar mot den statsbidragsberättigade delen av lönen. Också statsbidraget till huvudmansavgifterna bör utbetalas till skolorna, vilka själva böra ombesörja inbetalningen av dessa avgifter till statens pensionsanstalt.

De föreslagna statsbidragsreglerna böra gälla från och med den 1 oktober 1951. För tiden dessförinnan räknar jag med oförändrade understödsgrunder. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela erforderliga bestämmelser rörande det nya statsbidragssystemet. Förslagsanslaget till understöd åt folkhögskolor torde för nästa budgetår böra uppräknas till 4 500 000 kronor. Vid anslagsberäkningen har jag räknat med 12 procent förhöjning av lönerna. Till bestridande av den merkostnad, som uppkommer med hänsyn till den beslutade höjningen av det rörliga tillägget till 32 (33) procent, ha medel anvisats under tolfte huvudtiteln.

Utskottet har icke funnit anledning till annan erinran beträffande Kungl. Maj:ts föreliggande förslag till ändrade statsbidragsgrunder för folkhögskolorna än att utskottet ansett skäl tala för skolöverstyrelsens yrkande, att uppdelning i parallellavdelningar skall kunna ske icke blott på grund av elevernas förkunskaper och antal utan även med hänsyn till deras studieintresse eller studieriktning. Enligt vad utskottet inhämtat torde den ökning av undervisningstimmarnas antal, som härigenom skulle uppkomma, i regel kunna rymmas inom lärarnas normala tjänstgöringsskyldighet och sålunda icke föranleda några särskilda kostnader. Utskottet vill därför förorda denna jämkning i de föreslagna riktlinjerna för anordnande av parallellundervisning vid folkhögskolorna varvid emellertid förutsattes, att någon merkostnad för statsverket icke skall annat än i undantagsfall behöva uppkomma därav.

Beträffande det i motionerna I: 443 och II: 592 gjorda yrkandet om statsbidrag även till förekommande engångsavgifter till statens pensionsanstalt för lärarpersonalen vid bland annat folkhögskolorna får utskottet fram-

hålla, att vissa skäl otvivelaktigt tala för att staten bör lämna bidrag även till dylika engångsavgifter. Utskottet är emellertid medvetet om att spörsmålet icke begränsar sig till de nu ifrågakvarande undervisningsanstalterna utan gör sig gällande i fråga om flera andra personalgrupper med icke statlig verksamhet. Frågan synes därför böra behandlas i ett större sammanhang. Enligt vad utskottet har sig bekant ingår i det å 1951 års pensionsutredning givna uppdraget även att överväga förevarande spörsmål. Med hänsyn härtill har utskottet icke ansett sig böra biträda motionärernas yrkande, men vill framhålla önskvärdheten av att de förslag i ämnet, vartill utredningen må föranleda, snarast möjligt föreläggas riksdagen. Utskottet tillstyrker att förevarande anslag i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag för nästa budgetår uppföres med 4 500 000 kronor.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 443 och II: 592, såvitt här är i fråga,

a) godkänna av utskottet förordade ändrade grunder för statsunderstöd åt folkhögskolor;

b) till *Folkhögskolor: Understöd* för budgetåret 1951/52 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 4 500 000 kronor.

7:o) **Dyrtdistillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisnings- m. fl. anstalter.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag i propositionen nr 147 (punkten 6, s. 27) hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Dyrtdistillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisnings- m. fl. anstalter* för budgetåret 1951/52 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 50 000 kronor.

Stockholm den 22 maj 1951.

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit
från första kammaren: herrar Gustaf Karlsson, Ohlon, Heiding, Gillström, fröken Andersson, herrar Sundelin, Näsström, Hesselbom, Edin, Einar Persson, Bergh, Birger Andersson, Edvin Thun, Bergman och Pålsson; samt från andra kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Ward, Malmberg i Skövde, Svensson i Grönvik, Andersson i Malmö, Wallentheim, Svensson i Ljungskile, Rubbestad, Bergstrand, Åkerström, Hoppe, fröken Elmén, herrar Jansson i Kalix, Birke och Gustafsson i Stockholm.

Reservation

vid *punkten 3:o*) (Bidrag till fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala) av fröken *Andersson*, herrar *Sundelin*, *Malmborg* i Skövde, *Svensson* i Ljungskile, *Bergstrand* och fröken *Elmén*, vilka ansett, att utskottet, i anledning av motionerna I: 442 och II: 534, bort med hänsyn till fackskolans svaga ekonomiska ställning tillstyrka även ett statsbidrag av 20 000 kronor till skolans driftkostnader och att därför utskottet bort hemställa,

att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 442 och II: 534, såvitt här är i fråga,

a) godkänna av utskottet förordade grunder för statsbidrag till fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala, att gälla från och med budgetåret 1951/52;

b) till *Bidrag till fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala* för budgetåret 1951/52 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 335 000 kronor.